

УДК 351.746.1:341.231.14:343.326(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.70>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ НА ОБ'ЄКТАХ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Герасименко О.М.,

*кандидат юридичних наук, докторант,
Національна академія Служби безпеки України
ORCID: 0009-0005-5078-3829*

Сірий О.В.,

*старший викладач,
Національна академія Служби безпеки України*

Герасименко О. М., Сірий О.В. Нормативно-правове забезпечення міжнародного співробітництва Служби безпеки України під час протидії кримінальним правопорушенням на об'єктах критичної інфраструктури.

У статті проаналізовано нормативно-правові засади та практику взаємодії Служби безпеки України з іноземними державами та міжнародними організаціями під час організації протидії кримінальним правопорушенням, що вчиняються на об'єктах критичної інфраструктури. Актуальність теми зумовлена посиленням транснаціонального характеру загроз, зокрема кібератак, терористичних актів та інших форм кримінальних посягань на критичну інфраструктуру України.

Визначено, що ефективна протидія цим загрозам неможлива без розвиненої системи міжнародного співробітництва, яка базується як на загальновизнаних принципах міжнародного права, так і на спеціалізованих механізмах правоохоронної взаємодії. Розкрито форми міжнародного співробітництва Служби безпеки України з іноземними інституціями, зокрема через укладення міжнародних угод, обмін інформацією, проведення спільних операцій, участь у міжнародних навчаннях, створення спільних слідчих груп, а також координацію зусиль у рамках діяльності таких організацій, як Інтерпол, Європол, Євроюст, НАТО, ОБСЄ тощо.

Зосереджено увагу на аналізі правового регулювання міжнародного співробітництва – як у контексті внутрішнього законодавства (Конституція України, закони України «Про національну безпеку України», «Про критичну інфраструктуру», «Про Службу безпеки України», Кримінально-процесуальний кодекс України та інші нормативно-правові акти), так і міжнародних договорів, ратифікованих Верховною Радою Україною. Продемонстровано приклади реалізації спільних заходів, зокрема операцій PowerOFF, Locked Shields, участі у проєктах CISA, CCDCOE та I-FORCE.

Встановлено, що ключовим завданням є подальше удосконалення нормативної бази міжнародного співробітництва, гармонізація із міжнародними стандартами, усунення правових колізій при транскордонному доступі до цифрових доказів, підвищення оперативної сумісності служб та поглиблення довіри між партнерами. Констатовано, що СБУ виступає суб'єктом національної системи захисту критичної інфраструктури, сектору безпеки і оборони, здатним ефективно протидіяти кримінальним правопорушенням на об'єктах критичної інфраструктури за умови ефективного нормативно-правового забезпечення міжнародної взаємодії.

Ключові слова: об'єкти критичної інфраструктури, Служба безпеки України, міжнародне співробітництво, правове регулювання, кібербезпека, тероризм, кримінальні правопорушення, міжнародна злочинність, Інтерпол, Європол, Євроюст.

Herasymenko O.M., Siryi O.V. Regulatory and legal support for international cooperation of the Security service of Ukraine during the fight against criminal offenses at critical infrastructure facilities.

The article analyzes the regulatory and legal principles and practice of interaction between the Security Service of Ukraine and foreign states and international organizations in organizing counteraction to criminal offenses committed at critical infrastructure facilities. The relevance of the topic is due to the increasing transnational nature of threats, in particular cyberattacks, terrorist acts and other forms of criminal encroachments on the critical infrastructure of Ukraine.

It is determined that effective counteraction to these threats is impossible without a developed system of international cooperation, which is based both on generally recognized principles of international law and on specialized mechanisms of law enforcement cooperation. Forms of international cooperation between the Security Service of Ukraine and foreign institutions are disclosed, in particular through the conclusion of international agreements, exchange of information, joint operations, participation in international exercises, creation of joint investigative groups, as well as coordination of efforts within the framework of the activities of such organizations as Interpol, Europol, Eurojust, NATO, OSCE, etc.

The focus is on the analysis of the legal regulation of international cooperation - both in the context of domestic legislation (the Constitution of Ukraine, the laws of Ukraine «On National Security of Ukraine», «On Critical Infrastructure», «On the Security Service of Ukraine», the Criminal Procedure Code of Ukraine and other regulatory legal acts), and international treaties ratified by the Verkhovna Rada of Ukraine. Examples of the implementation of joint activities, in particular operations PowerOFF, Locked Shields, participation in the CISA, CCDCOE and I-FORCE projects, are demonstrated.

It was established that the key task is to further improve the regulatory framework of international cooperation, harmonization with international standards, elimination of legal conflicts in cross-border access to digital evidence, increasing the interoperability of services and deepening trust between partners. It was stated that the SBU is a subject of the national critical infrastructure protection system, the security and defense sector, capable of effectively counteracting criminal offenses at critical infrastructure facilities, provided that there is effective regulatory and legal support for international cooperation.

Key words: critical infrastructure facilities, Security Service of Ukraine, international cooperation, legal regulation, cybersecurity, terrorism, criminal offenses, international crime, Interpol, Europol, Eurojust.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Об'єкти критичної інфраструктури України в сучасних реаліях високотехнологічного розвитку України відіграють важливу роль у розвитку її економіки, забезпеченні національної безпеки та оборони. Варто зазначити, що світовий науково-технічний прогрес багатьох держав останніх десятиріч поруч з позитивним впливом на реалізацію національних інтересів створив додаткові передумови до реалізації транснаціональних протиправних посягань на об'єкти критичної інфраструктури. Остання безпрецедентна кібератака на ключові операційні системи АТ «Укрзалізниця», що сталася 23 березня 2025 року, є підтвердженням реальності та шкідливості загрози для держави. Наведене вимагає від суб'єктів національної системи захисту критичної інфраструктури та сектору безпеки та оборони запровадження нових підходів до організації ефективного міжнародного співробітництва під час протидії згаданих категорії кримінальних правопорушень. У контексті зазначеного важливе значення має розвиток нормативно-правового забезпечення співробітництва Служби безпеки України з міжнародними та іноземними інституціями. Реалізація зазначеного гарантуватиме правову визначеність, прозорість процедур та відповідність міжнародним зобов'язанням України. Водночас відсутність законодавчої бази матиме негативний вплив на міжнародне співробітництво й обмежує здійснення заходів з протидії кримінальним посяганням транснаціонального характеру на об'єктах критичної інфраструктури, що матиме негативні наслідки для реалізації національних інтересів і безпеки України.

Отже, важливість визначеної проблематики для практичної діяльності СБУ з означених вище питань, дискусійність наукових підходів до розв'язання наявних проблем, обумовлює потребу проведення комплексного дослідження визначеної теми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У межах наукових досліджень окремі теоретичні та практичні питання міжнародного співробітництва у правоохоронній сфері, у тому числі за участі Служби безпеки України, розглядалися такими дослідниками, як: Д.Л. Вітюк – дослідив сучасні механізми міжнародної співпраці у сфері запобігання злочинності, акцентуючи увагу на ролі СБУ у забезпеченні національної безпеки (2020 р.) [2]; А.В. Войціховський – схарактеризував міжнародну взаємодію у боротьбі зі злочинністю як один із пріоритетів зовнішньої політики України (2010 р.) [3]; В.І. Гаврилук, В.І. Дубина, М.П. Данилюк – висвітлили актуальні напрями співпраці МВС України у контексті протидії торгівлі людьми, що опосередковано охоплюють і міжнародну компоненту діяльності СБУ (2007 р.) [4]; Д.О. Гребенюк – проаналізував інституційну взаємодію міжнародних морських організацій з національними безпековими механізмами (2025 р.) [5]; Г.В. Дідківська – дослідила участь України в системі міжнародної співпраці із запобігання злочинності (2019 р.) [6]; Є.В. Зозуля – розглянув міжнародне співробітництво МВС України у сфері боротьби з корупцією (2010 р.) [7]; І.М. Леган – у монографії розкрила механізми міжнародної співпраці у сфері протидії транснаціональній злочинності, з акцентом на правовому забезпеченні (2021 р.) [10]; Л. Олексюк – здійснила огляд та правовий аналіз національної нормативної бази з кібербезпеки, з урахуван-

ням міжнародних стандартів (2021 р.) [14]; М.В. Савчук – проаналізував міжнародно-правові аспекти співпраці під час розслідування терористичних актів з використанням вибухових пристроїв (2018 р.) [23] ті інші.

Також варто зазначити й про іноземні наукові праці, зокрема дослідження Ф. Казино, К. Піна, П. Лопес-Агілар (F. Casino, C. Pina, P. López-Aguilar) та ін. щодо міжнародних аспектів доступу до цифрових доказів [27], а також Дж. Руохонен (Ju. Ruohonen) – про тенденції транскордонного доступу до даних правоохоронними органами [30].

Водночас комплексного дослідження, присвяченого саме нормативно-правовому забезпеченню міжнародного співробітництва СБУ з іноземними державами та міжнародними організаціями у специфічній сфері протидії кримінальним правопорушенням на об'єктах критичної інфраструктури, не проводилось, що зумовлює необхідність подальшого дослідження цієї теми, з урахуванням сучасних викликів у сфері безпеки та потреб практики діяльності спецслужби.

Метою статті є аналіз нормативно-правових засад та практики міжнародного співробітництва Служби безпеки України з іноземними державами-партнерами та міжнародними організаціями під час протидії кримінальним правопорушенням на об'єктах критичної інфраструктури та розробка на основі одержаних результатів рекомендацій з метою удосконалення відповідної правової системи та інших пропозицій з метою розв'язання проблемних питань зазначеної сфери відносин.

Виклад основного матеріалу. Міжнародне співробітництво Служби безпеки України (далі – СБУ) з іноземними державами та міжнародними організаціями під час протидії кримінальним правопорушенням, що посягають на об'єкти критичної інфраструктури України (далі – ОКИ), ґрунтується на загальновизнаних принципах міжнародного права та спеціальних засадах міждержавного правоохоронного співробітництва. Варто відзначити, що за останні десятиліття глобалізаційні процеси та динаміка складності загроз від кримінальних посягань на ОКИ, більшість з яких набули транснаціонального характеру, піднесли в Україні міжнародне співробітництво до рівня одного з ключових складових системи ефективної протидії зазначеним посяганням, що в кінцевому результаті сприяє забезпеченню бажаного рівня її національної безпеки. Слушним з приводу зазначеного є висновок дослідника Д.Л. Вітюка про те, що міжнародна злочинність є багатовимірним явищем, що охоплює кіберзлочини, фінансування тероризму, торгівлю людьми, наркобізнес та інші види кримінальної діяльності, а тому ефективна боротьба можлива лише за умови вдосконалення механізмів міжнародної співпраці та координації [2].

Варто відзначити, що науково-технічний прогрес ХХ століття став каталізатором змін для багатьох країн, які розвиваються, в напрямку запровадження сучасних інноваційних технологій в економіку, оборону та інші сфери національної безпеки. Зазначене також призвело до формування на державному рівні поняття «об'єкти критичної інфраструктури» та його змісту, а також потребу забезпечення їх захисту. В Україні до ОКИ відносимо підприємства, установи та організації (системи, їх частини та їх сукупність) незалежно від форми власності, які провадять діяльність та надають послуги в ключових для держави сферах економіки, національної безпеки та оборони, порушення функціонування яких може завдати шкоди життєво важливим національним інтересам. Їх безперебійне функціонування є умовою сталого розвитку України, добробуту її громадян та обороноздатності. Водночас за останнє десятиліття набули актуальності кримінальні посягання на ОКИ у таких сферах як енергетика, транспорт, зв'язок, фінансовий сектор, охорона здоров'я, комунальне господарство, оборона ті ін. Технологічний прогрес хоча й надає нові можливості, водночас ускладнює розслідування та міжнародну співпрацю у випадках кіберзлочинів [31]. Враховуючи динаміку кількості та шкоди від кримінальних правопорушень на ОКИ, що мають транснаціональний характер, наразі жодна країна не здатна самостійно ефективно протидіяти цим загрозам. Тому, міжнародне співробітництво правоохоронних органів є не просто бажаним, а життєво необхідним елементом ефективної правоохоронної діяльності [12]. Ураховуючи зазначене у сучасних умовах міжнародне співробітництво, зокрема на рівні національної спеціальної служби, набуває важливого значення для ефективної протидії відповідним кримінальним правопорушенням. Така співпраця, згідно з висновками дослідників Ф. Казино, К. Піна, П. Лопес-Агілара (F. Casino, C. Pina, P. López-Aguilar) та ін., дозволяє попереджати злочини шляхом своєчасного обміну розвідувальною інформацією, спільно розслідувати вже скоєні правопорушення, використовуючи механізми взаємної правової допомоги та притягати винних до відповідальності незалежно від їхнього місцезнаходження [27].

У контексті наведеного вище можемо зробити поточний висновок, що організація міжнародного співробітництва СБУ з іноземними державами та міжнародними організаціями є однією з головних умов її ефективної діяльності з протидії кримінальним правопорушенням на ОКИ.

З метою повноти дослідження визначеної теми розглянемо основні нормативно-правові акти, наукові здобутки та академічні положення які, на наш погляд, можуть бути корисними в частині

розвитку знань та удосконалення положень організації міжнародного співробітництва СБУ з міжнародними та іноземними інституціями з протидії кримінальним правопорушенням на ОКІ.

Отже, нормативно-правові засади міжнародного співробітництва СБУ закріплені Конституцією України, законами України «Про національну безпеку», «Про Службу безпеки України», «Про критичну інфраструктуру», Кримінальним процесуальним кодексом України, іншими національними правовими нормами, а також відповідними міжнародними договорами України, згоду на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Умовно зазначене правове забезпечення можемо представити двома взаємопов'язаними блоками норм, зокрема:

1. Національне нормативно-правове забезпечення;
2. Міжнародні договори України згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Доречною з приводу наведеного є наукова думка В.О. Навроцького про те, що міжнародне право і національні правові системи взаємодіють шляхом імплементації міжнародних зобов'язань у внутрішнє законодавство, що забезпечує ефективність спільних дій у боротьбі з транснаціональною злочинністю [13, с. 99].

Найвищу юридичну силу має Конституція України, яка закріпила загальні принципи зовнішньої політики держави, спрямованої на забезпечення її національних інтересів й безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами й нормами міжнародного права. Відповідно формування державної політики міжнародного співробітництва здійснюється шляхом підготовки та прийняття суб'єктами виконавчої та законодавчої гілок влади правових актів, стратегій тощо з дотриманням положень Основного Закону.

Загальні положення міжнародного співробітництва СБУ, як суб'єкта сектору безпеки і оборони, містить Закон України «Про національну безпеку України». Пунктом 2 ст. 3 визначено, що принципом національної безпеки і оборони є «дотримання норм права, участь в інтересах України у міжнародних зусиллях з підтримання миру і безпеки, міждержавних системах та механізмах міжнародної колективної безпеки». Положення ст. 19 Закону закріплюють, що СБ України «є державним органом спеціального призначення з правоохоронними функціями, що забезпечує державну безпеку, здійснюючи з неухильним дотриманням прав і свобод людини і громадянина: протидію розвідувально-підривної діяльності проти України; боротьбу з тероризмом; контррозвідувальний захист державного суверенітету, конституційного ладу і територіальної цілісності, оборонного і науково-технічного потенціалу, кібербезпеки, інформаційної безпеки держави, об'єктів критичної інфраструктури; охорону державної таємниці». Положення п. 1 ст. 24 визначають, що «Міжнародне співробітництво з питань національної безпеки є однією з форм реалізації державної політики у сфері національної безпеки і спрямовується на захист національних інтересів України». Повноваження СБ України, а також окремі аспекти нормативно-правового забезпечення державної безпеки в контексті міжнародного співробітництва деталізуються в інших законодавчих та підзаконних актах [17]. Таким чином можна зазначити, що норми закону мають декларативний характер і не закріплюють алгоритми реалізації міжнародного співробітництва в інтересах національної безпеки.

Ключовим законом, що регулює діяльність СБУ з міжнародного співробітництва під час виконання завдань, є Закон України «Про Службу безпеки України», п. 2 ст. 2 якого закріплює, що одним із ключових завдань СБУ є попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень проти миру і безпеки людства, тероризму та інших протиправних дій, які становлять пряму загрозу життєво важливим інтересам України. Відповідно до п. 22 ст. 24 Закону України «Про Службу безпеки України» вона зобов'язана «здійснювати попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів, пов'язаних з технологічним тероризмом, запобігати вчиненню терористичних актів з використанням небезпечних хімічних речовин, диверсій на підприємствах хімічної промисловості та на об'єктах критичної інфраструктури». Також відповідно до п. 3 цієї ж статті «виявляти, припиняти та розкривати кримінальні правопорушення, розслідування яких віднесене законодавством до компетенції Служби безпеки України, проводити їх досудове розслідування, розшукувати осіб, які переховуються у зв'язку із вчиненням зазначених кримінальних правопорушень». Стаття 4 закріплює, що «Правову основу діяльності Служби безпеки України становлять Конституція України, цей Закон та інші акти законодавства України, відповідні міжнародні правові акти, визнані Україною». Положення ст. 16 встановлюють, що «Для вирішення покладених завдань Служба безпеки України може встановлювати контакти з органами безпеки іноземних держав і взаємодіяти з ними на підставі норм міжнародного права, відповідних договорів та угод». Пунктом 20 ст. 24 Закону визначено, що Служба безпеки України відповідно до своїх основних завдань зобов'язана «здійснювати за участю Міністерства закордонних справ України міжнародне співробітництво щодо подання пропозицій до комітетів Ради Безпеки ООН та до іноземних держав

про включення (виключення) фізичних або юридичних осіб та організацій до відповідних санкційних переліків та розгляду запитів іноземних держав про включення (виключення) до (з) переліку осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції». Також відповідно до п. 7 ст. 25 цього ж закону, її органам і співробітникам для виконання покладених на них обов'язків надається право «Ініціювати в судовому порядку згідно із законом питання про включення (виключення) фізичних або юридичних осіб та організацій до (з) переліку осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції» [19].

Таким чином можемо зазначити, що положення закону містять засади для будь-якої міжнародної активності СБУ, надаючи їй легітимну основу для налагодження та розвитку співпраці з іноземними партнерами. Закон також визначає широкі повноваження СБУ, які можуть реалізовуватися у взаємодії з іноземними суб'єктами, наприклад, у сферах контррозвідувальної діяльності, боротьби з тероризмом, захисту національної державності, боротьби з корупцією та організованою злочинною діяльністю. Алгоритми міжнародного співробітництва положеннями закону не закріплюються.

Продовжуючи дослідження зазначаємо, що до спеціальних актів законодавства у сфері захисту критичної інфраструктури відносимо Закон України «Про критичну інфраструктуру». Його положення закріплюють основні принципи та механізми захисту об'єктів критичної інфраструктури, встановлюючи вимоги до їх безпеки, а також визначаючи повноваження державних органів у цій сфері. Відповідно до ст. 29 закону, особи, винні у порушенні законодавства у сфері захисту критичної інфраструктури, несуть відповідальність, визначену законом. У ст. 2 зафіксовано, що «Законодавство про критичну інфраструктуру та її захист складають Конституція України, цей Закон, інші закони України міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, інші нормативно-правові акти, прийняті на виконання цього Закону». Відповідно до положень ст. 4 закону захист критичної інфраструктури є складовою частиною забезпечення національної безпеки України. Також п. 2 цієї ж статті закріплено, що державна політика у сфері захисту критичної інфраструктури ґрунтується на засадах забезпечення міжнародного співробітництва у сфері захисту критичної інфраструктури. Згідно з ст. 5 метою та завданням державної політики у сфері захисту критичної інфраструктури є забезпечення взаємодії національної системи захисту критичної інфраструктури з відповідними міжнародними системами, насамперед європейськими та євроатлантичними. Відповідно п. 5 ст. 6 основним принципом функціонування національної системи захисту критичної інфраструктури є міжнародне співробітництво. Положеннями ст. 31 зафіксовано, що відповідно до укладених Україною міжнародних договорів нею «здійснюється співробітництво у сфері захисту критичної інфраструктури з іноземними державами, їх правоохоронними органами і спеціальними службами, а також з міжнародними організаціями, які здійснюють боротьбу з міжнародною злочинністю та тероризмом». Держава на основі міжнародних договорів «може брати участь у спільних заходах із забезпечення захисту критичної інфраструктури, зокрема у проведенні спільних навчань суб'єктів сектору безпеки і оборони в рамках заходів колективної оборони з дотриманням вимог законів України «Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав» та «Про порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України». Також закріплено, що суб'єкти національної системи захисту критичної інфраструктури у межах своїх повноважень здійснюють міжнародну співпрацю безпосередньо на двосторонній або багатосторонній основі [20]. Водночас положення закону не містять визначення поняття «міжнародне співробітництво», що потребує його закріплення.

Основним актом нормативно-правової регламентації міжнародної взаємодії під час кримінального провадження є Кримінальний процесуальний кодекс України, зокрема глава 42–46 Розділ IX «Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження» (ст. ст. 541–614), який детально регламентує: загальні засади міжнародного співробітництва; міжнародну правову допомогу при проведенні процесуальних дій; видачу осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція); кримінальне провадження у порядку перейняття; визнання та виконання вироків судів іноземних держав та передача засуджених осіб [9]. Положення цього розділу є обов'язковими для всіх органів досудового розслідування, включаючи СБУ, при здійсненні міжнародного співробітництва у рамках розслідування кримінальних правопорушень. Положення кодексу регулюють правові відносини певної сфери і не розповсюджуються на інші функціональні завдання діяльності СБУ.

Крім зазначених нормативно-правових актів, діяльність СБУ у сфері міжнародного співробітництва регулюється окремими законами (Закон України від 20.09.2022 № 2598-IX «Про внесення змін до статті 624 Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення співробітництва з Міжнародним кримінальним судом при проведенні процесуальних дій на території України»; Закон України від 03.05.2022 № 2236-IX «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо співробітництва з Міжнарод-

ним кримінальним судом») указами Президента України (Указ Президента України від 05.07.2013 № 371/2013 «Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна - НАТО на 2013 рік», постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України (Плану заходів щодо забезпечення виконання положень резолюції Конференції держав-учасниць Конвенції ООН проти корупції «Посилення міжнародного співробітництва в сфері повернення активів та управління замороженими, арештованими і конфіскованими активами» на 2020-2021 роки затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 № 1234-р «Про затвердження плану заходів щодо забезпечення виконання положень резолюції Конференції держав-учасниць Конвенції ООН проти корупції «Посилення міжнародного співробітництва в сфері повернення активів та управління замороженими, арештованими і конфіскованими активами» на 2020-2021 роки»; Угодою між Кабінетом Міністрів України і Урядом Литовської Республіки про співробітництво в боротьбі зі злочинністю та міжнародним тероризмом, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 24.10.2007 N 1252 (1252-2007-п)), а також відомчими нормативно-правовими актами самої Служби безпеки України, які конкретизують процедури та механізми взаємодії. У своїх дослідженнях О. О. Сластьоненко та В. В. Бойко обґрунтовано відмічають, що важливим аспектом є також антикорупційне законодавство, оскільки протидія корупції, в тому числі у сферах, пов'язаних із функціонуванням критичної інфраструктури, може вимагати міжнародної співпраці та використання закордонного досвіду [24].

Переходячи до розгляду умовно другого блоку забезпечення нормативно-правового регулювання міжнародного співробітництва СБУ варто зазначити, що міжнародні договори (у разі надання Верховною Радою згоди на їх обов'язковість) є частиною національного законодавства України й мають пріоритет над національними законами, якщо останні їм суперечать. Варто зазначити, що Україна за роки незалежності уклала значну кількість міжнародних договорів у сфері протидії кримінальним правопорушенням та забезпечення безпеки України, які складають нормативно-правове забезпечення міжнародного співробітництва СБУ з іноземними партнерами. Ці договори можна класифікувати на кілька груп.

По-перше, це багатосторонні міжнародні конвенції, учасницею яких є Україна. Досліджуючи правові основи міжнародного співробітництва під час досудового розслідування терористичних актів з використанням вибухових пристроїв, вчений М. В. Савчук аргументовано зазначає, що міжнародна правова допомога є найбільш поширеною формою міжнародного співробітництва, в тому числі й під час розслідування терористичних актів, і має здійснюватися відповідно до вимог міжнародних конвенцій та Кримінального процесуального кодексу України. Дієвою формою такого співробітництва є використання робочого апарату Укрбюро Інтерполу [22, с. 160]. Для України, з огляду на її євроінтеграційний курс розвитку, ключовими міжнародно-правовими стандартами захисту кібербезпеки є конвенції Ради Європи, які після ратифікації стали частиною національного законодавства. Акти Європейського Союзу, хоча й потребують імплементації, підсилюють ці конвенції. Дослідники підкреслюють, що ЄС наголошує на необхідності боротьби з кіберзлочинністю лише за умови дотримання прав людини, що надає широкі повноваження правоохоронній системі, але й вибудовує запобіжники для захисту прав [14, с. 11].

Серед зазначених це:

- Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності (Палермська конвенція) та протоколи до неї (Конвенцію ратифіковано із застереженнями і заявами Законом від 04.02.2004 N 1433-IV);

- Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність (Будапештська конвенція), яка є ключовим міжнародним інструментом у боротьбі з комп'ютерними злочинами та полегшує міжнародне співробітництво у цій сфері (Конвенцію ратифіковано із застереженнями і заявами Законом від 07.09.2005 N 2824-IV, ВВР, 2006, N 5-6, ст. 71);

- Міжнародні конвенції про боротьбу з тероризмом (наприклад, Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом (Про приєднання із застереженням до Конвенції див. Закон від 29.11.2001N 2855-III); Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму Конвенцію ратифіковано із заявою Законом від 12.09.2002 N 149-IV; Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом (ETS N 90) (Конвенцію ратифіковано Законом від 17.01.2002 N 2990-III) тощо);

- Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах та додаткові протоколи до неї (Конвенцію ратифіковано із заявами і застереженнями Законом від 16.01.98 N 44/98-ВР);

- Європейська конвенція про видачу правопорушників та додаткові протоколи до неї (Конвенцію ратифіковано із заявами і застереженнями Законом від 16.01.98 N 43/98-ВР).

По-друге, це двосторонні угоди про співробітництво у сфері безпеки. Особливо актуальними стали безпекові угоди, підписані Україною з низкою країн відповідно до Спільної декларації країн «Групи семи» від 12 липня 2023. Станом на початок 2025 року укладено значну кількість таких

угод, зокрема з Великою Британією, Німеччиною, Францією, Данією, Канадою, Італією, Нідерландами, Фінляндією, Латвією, Іспанією, Бельгією, Португалією, Швецією, Ісландією, Норвегією, Японією, США та іншими країнами. Хоча ці угоди мають широкий безпековий характер, вони часто включають положення про співпрацю у боротьбі з транснаціональною злочинністю, кіберзагрозами, тероризмом, а також про обмін розвідувальною інформацією та досвідом у захисті критичної інфраструктури, що безпосередньо стосується компетенції СБУ.

По-третє, це угоди та домовленості з міжнародними організаціями. СБУ активно співпрацює з такими структурами, як Інтерпол, Європол (на підставі Угоди про оперативне та стратегічне співробітництво), Євроюст, НАТО (в рамках програм співробітництва, зокрема у сфері кібербезпеки та захисту критичної інфраструктури), ОБСЄ та ін. Ця співпраця може відбуватися на основі статутних документів цих організацій, спеціальних угод або меморандумів про взаєморозуміння. Наприклад, взаємодія з міжнародними морськими організаціями також є важливим аспектом забезпечення національної безпеки, особливо враховуючи морські шляхи як частину критичної інфраструктури [5].

По-четверте, це двосторонні договори про правову допомогу у кримінальних справах та про видачу правопорушників (екстрадицію). Такі угоди укладено з багатьма країнами світу, наприклад, з Грузією, Естонією, Молдовою, Польщею та іншими [3, с. 11]. Вони детально регламентують умови, порядок та обсяг надання взаємної допомоги, включаючи проведення слідчих дій, обмін доказами, тимчасову передачу осіб тощо.

Продовжуючи варто також зазначити, що міжнародне співробітництво всіх правоохоронних органів, включаючи СБУ, базується на загальних принципах міжнародного права, які визначають основні підходи до такої співпраці, зокрема: повага до державного суверенітету та територіальної цілісності, невтручання у внутрішні справи держав, рівність держав, сумлінне виконання міжнародних зобов'язань та мирне вирішення спорів. Зі свого боку вчений А. Г. Маланюк обґрунтовує категоризацію принципів міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні: повага суверенітету, несуперечність прохання про допомогу принципам законодавства держави, що виконує його, визначеність нормами міжнародного договору порядку звернення та форм співробітництва, взаємне визнання юридичної сили документів. Він наголошує, що міжнародне співробітництво не може бути ефективним без чіткого нормативно-правового регулювання та взаємної довіри між державами [11]. Водночас у сфері правоохоронного співробітництва існують і спеціальні принципи, серед яких можна виділити принцип взаємності, принцип дотримання прав і свобод людини, принцип конфіденційності інформації, що передається, та принцип обов'язковості використання отриманої інформації лише для цілей, визначених у запиті про допомогу. Держави самостійно визначають конкретні напрями співробітництва та партнерів, укладаючи відповідні договори та угоди, а також вільно визначають масштаб такого співробітництва, що може виражатися у внесенні застережень до міжнародних договорів або визначенні форм участі у міжнародних заходах [12].

Міжнародне співробітництво Служби безпеки України з міжнародними та іноземними інституціями з протидії кримінальним правопорушенням на ОКІ реалізується у різних формах, серед яких можемо відмітити:

1. *Укладання міжнародних договорів та угод про співпрацю.* Ця форма є фундаментальною для міжнародного співробітництва СБУ з іноземними правоохоронними органами. Вона передбачає створення правової основи для такої співпраці через укладання двосторонніх та багатосторонніх договорів та угод. Як зазначав речник СБУ Артем Дехтяренко, «Служба безпеки має високий рівень взаємодії зі спеціальними службами Великої Британії, і ця співпраця здійснюється за лінією контррозвідки й військової контррозвідки, забезпечення інформаційної безпеки, особливо у сферах протидії розвідувально-підривної діяльності спецслужб РФ, а також того, що стосується кіберзагроз і боротьби з міжнародним тероризмом» [1]. Зокрема, Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії передбачає співробітництво у сфері санкційної політики, кіберзахисту, документування воєнних злочинів та притягнення до відповідальності за них. У дослідженнях Є. В. Зозулі з питань міжнародного співробітництва МВС України у сфері протидії корупції звертається увага, що з 1992 року МВС України укладено понад 160 міжнародних договорів у цих напрямках [7, с. 16].

2. *Обмін інформацією та аналітичними даними.* Ця форма є однією з найбільш поширених у міжнародному співробітництві правоохоронних органів. Правоохоронні органи обмінюються інформацією, що має значення для забезпечення національної безпеки, боротьби зі злочинністю та охорони громадського порядку. Юридичний висновок забезпечує правову оцінку та законність обміну інформацією. Зокрема, правоохоронні органи обмінюються аналітичною інформацією для виявлення тенденцій злочинності, оцінки ризиків та розробки спільних заходів.

З приводу зазначеного, у своїх дослідженнях вчена І. М. Леган обґрунтовано зазначає, що ефективність міжнародної взаємодії залежить від належної організації співпраці та взаємодопомоги

держав і їх правоохоронних органів, що охоплює проведення спільних слідчих дій, обмін доказами, розшук злочинців і повернення незаконно здобутого майна [10, с. 6]. Учена слушно наголошує на необхідності гармонізації національного законодавства із міжнародними стандартами, розширення обміну інформацією, створення спільних слідчих груп та проведення міжнародних операцій.

Крім того, взаємодія СБУ з іноземними партнерами не обмежується формальним обміном інформацією, а включає спільне моделювання загроз і навчання за методологією ENISA. Наприклад, у 2024 році спільні навчання з агенцією CISA (США) дозволили ідентифікувати вразливість SCADA-систем на 12 об'єктах енергетики [28].

3. *Спільне проведення операцій та розслідувань.* СБУ та інші правоохоронні органи спільно проводять оперативно-розшукові заходи та спеціальні операції для виявлення, попередження та припинення злочинної діяльності.

Зокрема, механізми здійснення спільних операцій та навчань передбачені, зокрема, в Угоді між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво, ратифікованій Законом України від 12.07.2017 № 2129-VIII [18], яка дозволяє Україні брати участь у спільних заходах Європолу з протидії кіберзлочинності, тероризму та іншим загрозам.

Проведення спільних операцій також є важливою формою міжнародної взаємодії. Наприклад, у 2011 році Служба безпеки України разом з американським ФБР заявили про припинення діяльності угруповання хакерів, яке використовувало вірус Conficker для отримання доступу до банківських рахунків інтернет-користувачів. Як зазначив керівник представництва ФБР в Україні Бренд Сміт, «проведення спільної операції засвідчило, що боротися з кіберзлочинністю можна тільки у співпраці на міжнародному рівні» [26].

Одним із показових прикладів стала операція PowerOFF, коли Європол, СБУ, ФБР та поліція Польщі одночасно вилучили 27 DDoS-платформ і шість доменів, заарештувавши адміністраторів, які орієнтували атаки на енергетичні та транспортні мережі України [29].

У 2023 р. СБУ за підтримки ФБР збила цифрові докази понад 100 епізодів ударів по цивільних об'єктах енергетики, передавши їх до Міжнародного кримінального суду; співпраця здійснювалася через спільну мобільну лабораторію у Дніпрі [35]. Проєкт I-FORCE дозволив у 2024 р. ліквідувати транзитну мережу зброї, що загрожувала ОКИ у Східній Європі; СБУ скерувала до INTERPOL 312 комплектів даних щодо серійних номерів ПЗПК, у результаті було вилучено 48 одиниць [34]. У межах навчань Locked Shields-2024 команда СБУ спільно з CCDCOE та CERT-EE моделювала кібератаку на електромережу; час відновлення систем SCADA скоротився із 24 до 6 годин, що довело ефективність спільних протоколів реагування [32]. Євроюстівська JIT (2024) забезпечила синхронні обшуки у трьох державах-членах ЄС у справі про фіктивний експорт генераторів для українських підстанцій; вилучено фінансові активи на € 7 млн [32].

4. *Участь у міжнародних організаціях та проєктах.* Ця форма взаємодії передбачає участь СБУ у роботі міжнародних організацій, таких як Інтерпол, Європол, ООН, ОБСЄ та інші, а також у міжнародних проєктах з протидії злочинності. З приводу зазначеного доречними є результати дослідження Є. В. Зозулі в яких автор підкреслює, що «реалізація зазначених напрямів здійснюється за рахунок участі правоохоронних структур нашої країни в роботі міжнародних організацій, реалізації міжнародних проєктів з урахуванням інтересів національної безпеки України; взаємодії з правоохоронними органами іноземних держав, участю в спільних програмах боротьби зі злочинністю, програмах технічної співпраці тощо» [7, с. 16].

5. *Взаємодія через «офіцерів зв'язку».* Ця форма взаємодії передбачає встановлення контактів та обмін інформацією через спеціально уповноважених осіб – «офіцерів зв'язку». Письмовий запит направляється поштою, через «офіцерів зв'язку», каналами Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол чи іншими доступними способами. Створення інституту правових аташе при посольствах України за кордоном також є важливим аспектом цієї форми взаємодії [7]. Досліджуючи окремі аспекти міжнародного співробітництва органів внутрішніх справ України, учені В. І. Гаврилюк та В. І. Дубина аргументовано відзначають, що взаємодія поліцейських відомств через «офіцерів зв'язку» є досить ефективним механізмом міжнародного співробітництва. Крім того, у практиці правоохоронних органів досить часто стають у пригоді особисті контакти, що використовуються ними для організації дієвого співробітництва з іноземними колегами. Подекуди цей спосіб виявляється більш дієвим ніж загальноприйняті, у багатьох випадках він дає змогу запобігти втраті важливої інформації, часу або ж доказової бази до отримання адресатом офіційного запиту чи клопотання про надання міжнародної правової допомоги у кримінальній справі [4, с. 20].

6. *Виконання клопотань про надання міжнародної правової допомоги.* Ця форма взаємодії передбачає виконання запитів іноземних правоохоронних органів про проведення процесуальних дій на території України, а також направлення таких запитів СБУ до іноземних партнерів. За підтримки

офісу Координатора ОБСЄ в Україні здійснюється фінансування перекладів клопотань про надання міжнародної правової допомоги у кримінальних справах та відповідей на такі клопотання [4, с. 17].

7. *Участь у спільних навчаннях та тренінгах.* Ця форма взаємодії передбачає підвищення кваліфікації співробітників СБУ через участь у міжнародних навчаннях та тренінгах, а також організацію таких заходів для іноземних колег в Україні, що дозволяє обмінюватися досвідом та кращими практиками у сфері протидії злочинності.

8. *Створення спільних слідчих груп.* Ця форма взаємодії передбачає створення міжнародних слідчих груп для розслідування складних транснаціональних злочинів, а це натомість дозволяє об'єднати зусилля правоохоронних органів різних країн для ефективного розслідування та притягнення винних до відповідальності.

Слушними є результати дослідження Г. В. Дідківської про те, що структура міжнародного співробітництва України у сфері запобігання злочинності може бути представлена за напрямками (рівнями), що дозволяють виділити двостороннє, регіональне та універсальне (багатостороннє) співробітництво [6, с. 101]. Двосторонній рівень забезпечується договорами між Україною та окремими іноземними державами. Регіональне співробітництво відбувається в рамках європейських структур (наприклад, з ЄС, Радою Європи), а універсальне – через участь у діяльності глобальних організацій, таких як ООН та її спеціалізовані установи. Усі ці рівні та форми взаємодії є актуальними для СБУ при виконанні завдань із захисту критичної інфраструктури. Наприклад, в Україні суб'єкти національної системи захисту критичної інфраструктури у межах своїх повноважень здійснюють міжнародну співпрацю безпосередньо на двосторонній або багатосторонній основі [20].

Підсумовуючи зазначене вище можна зробити висновок, що в Україні за роки незалежності сформовані засади нормативно-правового забезпечення реалізації міжнародного співробітництва за різними напрямками.

Продовжуючи варто також зазначити, що практична реалізація міжнародної співпраці СБУ під час протидії кримінальним правопорушенням на ОКИ є багатогранним процесом, що охоплює взаємодію з розвідувальними та безпековими службами іноземних держав, а також співпрацю з профільними міжнародними правоохоронними організаціями. Ця діяльність набула особливої інтенсивності та значення в умовах сучасних транскордонних викликів та загроз, що спрямовані проти України.

Одним із ключових напрямків міжнародної діяльності СБУ є налагодження та підтримка робочих контактів зі спецслужбами країн-партнерів. Така взаємодія спрямована насамперед на обмін оперативною та розвідувальною інформацією щодо потенційних загроз критичній інфраструктурі, діяльності терористичних та диверсійних груп, а також транснаціональних злочинних організацій. Наприклад, існують повідомлення про тривалу та глибоку співпрацю Служби безпеки України з Центральним розвідувальним управлінням (ЦРУ) США, яка розпочалася ще у 2014 році [33].

Безпекові угоди, укладені Україною з низкою ключових партнерів, таких як Велика Британія, США, Німеччина, Франція та інші країни G7 та Європейського Союзу, створюють міцну договірно-правову базу для поглиблення такої співпраці. Ці угоди, як правило, передбачають обмін розвідданими, спільні навчання та тренування, допомогу в розбудові спроможностей українських сил безпеки і оборони, а також співпрацю у протидії конкретним загрозам, включаючи кібератаки, дезінформацію та інші гібридні виклики, що безпосередньо стосуються безпеки критичної інфраструктури. Зокрема Україною налагоджено ефективну взаємодію з такими структурами, як Федеральне відомство з охорони Конституції Німеччини (BfV), Федеральне розвідувальне управління Німеччини (BND), Агентство внутрішньої безпеки Польщі (ABW), Служба внутрішньої безпеки Естонії (КАРО), Федеральне бюро розслідувань США (FBI) та ін.

У сфері протидії кіберзагрозам ОКИ взаємодія з іноземними партнерами включає обмін технічною інформацією про кібератаки, шкідливе програмне забезпечення (malware), індикатори компрометації (IoCs), а також координацію заходів реагування на інциденти. СБУ співпрацює з відповідними центрами реагування на кіберінциденти (CERTs) інших країн та міжнародними альянсами у сфері кібербезпеки. F. Schiliro відмічає, що розробка та впровадження стійкої позиції в галузі кібербезпеки часто передбачає співпрацю з правоохоронними органами для пом'якшення кіберзагроз [31]. Іноземні дослідники Ф. Казіно, К. Піна, П. Лопес-Агілар доведено зазначають, що розслідування транскордонних кіберзлочинів, які часто спрямовані на ОКИ, вимагає тісної координації між правоохоронними органами різних юрисдикцій для збору та обміну цифровими доказами [27].

Як уже підкреслювалось вище, СБУ активно залучена до співпраці з провідними міжнародними правоохоронними організаціями. Зокрема:

– Інтерпол (Міжнародна організація кримінальної поліції). СБУ використовує канали Інтерполу для розшуку осіб, які переховуються від українського правосуддя за вчинення злочинів, у тому

числі пов'язаних із посяганнями на критичну інфраструктуру. Також відбувається обмін оперативною інформацією через бази даних Інтерполу щодо викрадених документів, транспортних засобів, зброї тощо.

Інструкція про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол, затверджена міжвідомчим Наказом «Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол» від 17.08.2020 № 613/380/93/228/414/510/2801/5 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 04 вересня 2020 р. за № 849/35132) визначає порядок, відповідно до якого правоохоронні органи України можуть використовувати інформаційну систему Інтерполу для міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю. Відповідно до цієї Інструкції, цілями міжнародного співробітництва з використанням інформаційної системи Інтерполу є: установлення місцезнаходження осіб, які розшукуються, з метою їх затримання, арешту, обмеження свободи пересування та подальшої видачі (екстрадиції); установлення місцезнаходження осіб чи об'єктів, що становлять інтерес для правоохоронних органів України чи інших держав-членів Інтерполу; надання чи отримання інформації, що стосується розслідування злочинів, кримінального минулого або злочинної діяльності осіб; надання чи отримання інформації з метою попередження про осіб, події, об'єкти, способи вчинення злочинів, що становлять реальну загрозу публічній безпеці та порядку й можуть завдати істотної шкоди майну чи громадянам; ідентифікація осіб чи невідомих трупів; проведення криміналістичних досліджень; надання чи отримання інформації з питань публічної безпеки і порядку; ідентифікація загроз, організованих груп та злочинних організацій, тенденцій розвитку злочинності [16].

– Європол (Агентство Європейського Союзу з питань співробітництва у правоохоронній діяльності). Співпраця з Європолом є стратегічно важливою для України, особливо в контексті євроінтеграційних прагнень. На підставі Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво, ратифіковану Законом України від 12.07.2017 № 2129-VIII, СБУ взаємодіє з Європолом у боротьбі з транснаціональною організованою злочинністю, тероризмом, кіберзлочинністю та іншими серйозними злочинами. Це включає обмін інформацією, участь у спільних операційних групах та аналітичних проєктах.

Європол – це правоохоронне відомство ЄС, яке допомагає країнам-членам у боротьбі з тероризмом, кіберзлочинністю та іншими важкими злочинами та організованою злочинністю (наркотрафік, відмивання грошей, підробка грошей, торгівля людьми, контрабанда сигарет, незаконна міграція, злочини проти інтелектуальної власності тощо). Як зазначає старший радник КМЕС з питань контртероризму Бенжамен Буле, «ЄВРОПОЛ також співпрацює з деякими державами, що не є членами ЄС, та міжнародними організаціями, у тому числі з Україною, з якою ЄВРОПОЛ уклав угоду про асоціацію, а представник Національної поліції України (НПУ) постійно знаходиться в штаб-квартирі ЄВРОПОЛ в Гаазі (Нідерланди)» [8]. У сфері захисту критичної інфраструктури важливе значення має співпраця з Європейським центром боротьби з кіберзлочинністю, створеним в рамках Європолу. Центр надає аналітичну та оперативну підтримку державам-членам ЄС та партнерам у розслідуванні кіберзлочинів, включаючи атаки на об'єкти критичної інформаційної інфраструктури.

– Євроюст (Агентство Європейського Союзу з питань співробітництва у сфері кримінальної юстиції). Взаємодія з Євроюстом спрямована на координацію розслідувань та кримінальних переслідувань у справах, що мають транскордонний вимір. Це особливо актуально для складних справ, пов'язаних з атаками на критичну інфраструктуру, де злочинці та докази можуть перебувати в різних юрисдикціях. Співпраця з Євроюстом здійснюється на основі Угоди про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції, підписаної 27 червня 2016 року та ратифікованої Законом України від 8 лютого 2017 року [26]. Ця угода передбачає посилення співробітництва між Україною та Євроюстом у боротьбі з тяжкими злочинами, зокрема організованою злочинністю та тероризмом.

– FRONTEX (Європейське агентство з прикордонної та берегової охорони). Хоча основна сфера діяльності FRONTEX – це управління кордонами, досвід співпраці з цим агентством, зокрема у сфері підготовки персоналу та обміну інформацією про транскордонну злочинність, може бути корисним і для СБУ в контексті захисту критичної інфраструктури, розташованої поблизу кордонів, або протидії незаконному переміщенню через кордон засобів, які можуть бути використані для атак на ОКИ. Робочі домовленості є головним правовим інструментом співробітництва Агенції з третіми країнами. 11.06.2007 р. у м. Люксембург була підписана Робоча домовленість про встановлення оперативного співробітництва між Європейською агенцією з питань управління оперативним співробітництвом на зовнішніх кордонах держав-членів ЄС і Адміністрацією Державної прикордонної служби України [23].

– НАТО (Організація Північноатлантичного договору). Співпраця з НАТО, зокрема через Платформу Україна-НАТО з протидії гібридним загрозам, Центр передового досвіду НАТО з питань енергетичної безпеки та Кооперативний центр кібероборони НАТО (CCDCOE), дозволяє СБУ на підставі Угоди між урядом України та організацією північноатлантичного договору про статус представництва НАТО в Україні, ратифікованої Законом України від 04.02.2016№ 989-VIII, отримувати доступ до передового досвіду, стандартів та методик у сфері захисту критичної інфраструктури, кібербезпеки та протидії гібридним загрозам. Проводяться спільні навчання та консультації. Одним із прикладів взаємодії є участь України в Програмі безпечових інвестицій НАТО (NATO Security Investment Programme, NSIP), яка включає проекти зі зміцнення кібербезпеки та захисту критичної інфраструктури. Важливим напрямом взаємодії є участь СБУ в навчаннях НАТО з кіберзахисту, таких як «Cyber Coalition» та «Locked Shields». Ці навчання дозволяють українським фахівцям удосконалювати навички протидії кібератакам на критичну інфраструктуру та обмінюватися досвідом з колегами з країн-членів НАТО.

– Організація Об'єднаних Націй та її спеціалізовані установи, зокрема Управління ООН з питань боротьби з тероризмом (UNOCT), Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC). Співпраця в рамках ООН дозволяє обмінюватися досвідом та найкращими практиками у сфері захисту критичної інфраструктури, а також координувати зусилля у протидії терористичним загрозам. Тобто через механізми ООН Україна бере участь у глобальних ініціативах з протидії тероризму, транснаціональній організованій злочинності, кіберзлочинності та іншим загрозам міжнародній безпеці.

– Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), яка реалізує низку програм та проєктів у сфері кібербезпеки та захисту критичної інфраструктури. Слід відзначити, що ОБСЄ є одним із найважливіших партнерів України у сфері безпеки. Сьогодні ОБСЄ є найбільшою регіональною організацією, яка об'єднує 57 держав Європи, Центральної Азії та Північної Америки для розвитку політичного діалогу та співробітництва у сфері безпеки в усіх її вимірах – військово-політичному, економіко-довкільному та людському. Регіон відповідальності Організації охоплює Європу, Далекий Схід, Центральну Азію та Північну Америку [15]. У 2013 році Україна здійснювала Головування в ОБСЄ, сфокусувавши увагу Організації на таких питаннях, як врегулювання «заморожених» конфліктів, розвиток механізмів контролю над озброєннями, протидія транснаціональним загрозам, захист довкілля в контексті енергетики та виконання зобов'язань в людському вимірі ОБСЄ з наголосом на свободі ЗМІ та освіті для молоді [15].

– Європейський Союз та його спеціалізовані агентства, зокрема Європейське агентство з мережевої та інформаційної безпеки (ENISA), яке розробляє рекомендації та стандарти у сфері кібербезпеки та захисту критичної інформаційної інфраструктури.

Розслідування воєнних злочинів, багато з яких пов'язані з атаками на критичну інфраструктуру, також відбувається у тісній взаємодії з міжнародними слідчими групами та судовими інстанціями. Підтримуємо отримані О. О. Прямком під час дослідження проблем взаємодії суб'єктами під час розслідування воєнних злочинів здобутки, що «однією з особливостей досудового розслідування воєнних злочинів є те, що багато жертв і очевидців таких протиправних діянь на момент здійснення їх розслідування перебувають за межами України. У таких випадках часто органи досудового розслідування взаємодіють з іноземними правоохоронними органами у рамках міжнародного співробітництва під час кримінального провадження. Окремо зазначимо, що з огляду на те, що воєнні злочини підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду (далі – МКС), під час розслідування досліджуваної категорії злочинів відбувається взаємодія з МКС, як приклад, прокурором МКС» [21, с. 410–411].

Враховуючи наведене вище можемо зазначити, що нормативно-правове забезпечення міжнародного співробітництва СБУ з іноземними державами та міжнародними організаціями під час протидії кримінальним правопорушенням на об'єкти критичної інфраструктури є досить розгалуженим і потребує подальшої адаптації. Однією з ключових проблем є нормативно-правове забезпечення доступу до даних та електронних доказів на територіях іноземних юрисдикцій, що створює певні правові перешкоди для ефективної протидії транскордонним кримінальним правопорушенням на об'єктах критичної інфраструктури. Річ у тому, що злочинці часто використовують сервери та онлайн-сервіси, розташовані в різних юрисдикціях, що значно ускладнює збір доказів через відмінності в законодавстві та тривалі процедури надання міжнародної правової допомоги. Зазначене потребує подальшої гармонізації національного законодавства та закріплення ефективніших механізмів прямого співробітництва з провайдерами послуг, дотримуючись при цьому прав людини.

Відмінності у правових системах та процедурах різних країн також створюють перешкоди для оперативної взаємодії. Уніфікація стандартів ЄС, зокрема у сфері кібербезпеки та розслідування кіберзлочинів, є важливим завданням на найближчу перспективу. Удосконалення нормативно-правового забезпечення міжнародної взаємодії у сфері захисту критичної інфраструктури має бути

спрямоване на створення ефективного механізму міжнародного співробітництва, який би забезпечував належний рівень захисту національних інтересів України при одночасному використанні його переваг.

Розбудова довіри та оперативної сумісності з іноземними партнерами є тривалим процесом, який вимагає постійних зусиль, спільних навчань та обміну персоналом. Важливим напрямом вдосконалення є й постійне вивчення та імплементація передового закордонного досвіду у сфері захисту критичної інфраструктури та протидії кримінальним правопорушенням на об'єктах критичної інфраструктури. Це стосується як технологічних рішень, так і тактичних та організаційних підходів.

Необхідно також посилювати аналітичну складову міжнародного співробітництва, щоби не лише реагувати на вже скоєні кримінальні правопорушення, але й прогнозувати нові загрози та розробляти превентивні заходи протидії їм. Інформаційна взаємодія СБУ повинна охоплювати різні напрями через налагодження контактів з представниками спецслужб країн-партнерів.

Проблемним також вважаємо питання щодо відсутності закріпленого на законодавчому рівні визначення поняття терміну «міжнародне співробітництво» у контексті протидії кримінальним правопорушенням на об'єктах критичної інфраструктури України.

Подальший розвиток міжнародної співпраці СБУ має бути спрямований на поглиблення взаємодії з ключовими партнерами, розширення географії співробітництва, активнішу участь у роботі міжнародних безпекових та правоохоронних структур, а також на постійне вдосконалення національного законодавства відповідно до міжнародних стандартів та найкращих практик.

Висновки. Забезпечення ефективної протидії кримінальним правопорушенням на об'єктах критичної інфраструктури України є одним із пріоритетних завдань держави, виконання якого в сучасних умовах неможливе без ефективного міжнародного співробітництва. Транснаціональний характер багатьох загроз, таких як тероризм, кібератаки, диверсії та організована злочинність, зумовлює об'єктивну необхідність для СБУ активно взаємодіяти з іноземними партнерами та міжнародними організаціями.

Нормативно-правову основу такої взаємодії становить розгалужена система національного законодавства, зокрема Конституція України, закони України «Про національну безпеку України», «Про Службу безпеки України», «Про критичну інфраструктуру», Кримінальний процесуальний кодекс України ті інші нормативно-правові акти, а також значний масив міжнародних договорів. Серед останніх особливе місце посідають двосторонні угоди про правову допомогу та співробітництво у сфері безпеки, а також багатосторонні конвенції ООН та Ради Європи, що регулюють питання боротьби з транснаціональною злочинністю, тероризмом та кіберзлочинністю на ОКИ. Ці правові інструменти надають СБУ необхідні повноваження та визначають механізми для співпраці з іноземними спецслужбами, правоохоронними органами та міжнародними інституціями.

Практика взаємодії СБУ з міжнародними партнерами є динамічною та багатовекторною. Вона включає обмін оперативною та розвідувальною інформацією, проведення спільних заходів та розслідувань, надання взаємної правової допомоги, участь у спільних навчаннях та тренінгах, а також співпрацю в рамках міжнародних організацій, таких як Інтерпол, Європол, НАТО. Особливої актуальності ця співпраця набула в умовах, коли об'єкти критичної інфраструктури України стали пріоритетними цілями. Взаємодія з іноземними розвідувальними службами, зокрема ЦРУ США, та іншими безпековими структурами країн-партнерів дозволяє Україні отримувати важливу підтримку у протидії цим загрозам.

Попри значні досягнення, існують певні проблемні питання та виклики, що потребують вирішення. До них належать складнощі з транскордонним доступом до електронних доказів, відмінності у національних законодавствах та процесуальних процедурах. Розв'язання цих проблем пропонуємо здійснити шляхом імплементації закордонного законодавства в цій частині регулювання.

Пропонуємо також закріпити в положеннях Закону України «Про критичну інфраструктуру» визначення поняття терміну «міжнародне співробітництво» у контексті протидії кримінальним правопорушенням на об'єктах критичної інфраструктури України як «діяльність по взаємодії держави України з міжнародними партнерами на основі двосторонніх або багатосторонніх міжнародних договорів з питань забезпечення захисту критичної інфраструктури, що спрямована на розробку і координацію заходів щодо попередження, виявлення, припинення, розкриття кримінальних правопорушень і поведінки з правопорушниками, а також вироблення комплексних цілей і завдань з мінімізації транснаціональних і внутрішньодержавних наслідків від кримінальних правопорушень».

Крім того, пропонуємо на рівні спецслужб Європейського Союзу та інших партнерських країн укласти міжнародні двосторонні або багатосторонні договори, якими закріпити алгоритми міжнародного співробітництва стосовно організації ефективної взаємодії з питань протидії кримінальним правопорушенням, зокрема виконання завдань попередження, виявлення, припинення та досу-

дового розслідування кримінальних правопорушень транснаціонального характеру, що сприятиме безпеці ОКІ.

Перспективи подальшого нормативно-правового забезпечення міжнародного співробітництва СБУ з міжнародними та іноземними інституціями вбачаємо у поглибленні співпраці з ключовими стратегічними партнерами, активізації участі України в наявних та нових форматах міжнародного безпекового співробітництва, вдосконаленні національного законодавства відповідно до міжнародних стандартів та найкращих практик, а також у посиленні аналітичної та прогностичної складової міжнародної діяльності. Ефективна протидія кримінальним правопорушенням на об'єктах критичної інфраструктури в глобалізованому світі можлива лише за умови консолідації зусиль усієї міжнародної спільноти, і Служба безпеки України має всі можливості відігравати у цьому процесі важливу роль як надійний та компетентний партнер.

Перспективним напрямом подальших досліджень вважаємо удосконалення процесуального порядку міжнародного співробітництва в частині організаційно-тактичних засад слідчих дій та використання матеріалів у досудовому розслідуванні за кримінальними правопорушеннями на об'єктах критичної інфраструктури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Безпекова угода з Британією передбачає співробітництво у кіберзахисті та санкційній політиці, – СБУ. URL: https://lb.ua/society/2024/01/14/593686_bezpekova_ugoda_z_britaniiyu.html.
2. Вітюк Д.Л. Міжнародна співпраця у сфері запобігання злочинності на сучасному етапі. Юридична наука. 2020. № 10 (112). С. 100–107.
3. Войціховський А. В. Міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю як пріоритетний напрям зовнішньої політики України. *Право і безпека*. 2010. № 3. С. 10–15.
4. Гаврилюк В.І., Дубина В.І., Данилюк М.П. Актуальні аспекти міжнародного співробітництва органів внутрішніх справ України на напрямку протидії торгівлі людьми. 2007. 175 с.
5. Гребенюк Д.О. Інституційна взаємодія міжнародних морських організацій з механізмами національної безпеки. *Морська безпека та оборона*. 2025. № 1. С. 11–16.
6. Дідківська Г.В. Співпраця України в міжнародній системі запобігання злочинності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4. Ч. 1. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/4/part_1/23.pdf.
7. Зозуля Є.В. Міжнародне співробітництво МВС України у сфері протидії корупції. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2010. № 2. С. 13–19.
8. КМЕС об'єднує експертів СБУ та ЄВРОПОЛ у боротьбі з тероризмом. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/ua/news/euam-brings-together-ssu-and-europol-in-the-fight-against-terrorism>.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9/10, 11/12, 13. Ст. 88.
10. Леган І.М. Міжнародне співробітництво у сфері запобігання та протидії транснаціональній злочинності: монографія. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2021. 328 с.
11. Маланюк А.Г. Провадження у кримінальних справах, пов'язане з міжнародними відносинами, за законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2004. 20 с.
12. Мультимедійний посібник з навчальної дисципліни «міжнародне право». Тема № 9. *Співробітництво держав у боротьбі із злочинністю*. URL: https://arm.navs.edu.ua/books/mg/lectures/lecture_9.html.
13. Навроцький В. Співвідношення міжнародного кримінального права та національного кримінального права в умовах російсько-української війни. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2024/09/30/navrotskyj-v-o-spivvidnoshennya-mizhnarodnogo-i-natsionalnogo-kryminalnogo-prava.pdf>.
14. Олексюк Л. Правова база кібербезпеки в Україні: загальний огляд і аналіз. Київ: Міжнародна фундація виборчих систем, 2021. 65 с.
15. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-z-bezpeki-i-spivrobitnictva-v-yevropi>.
16. Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол: Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Офісу Генерального прокурора України, Національного антикорупційного бюро України, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 17.08.2020 року № 613/380/93/228/414/510/2801/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0849-20#Text>.

17. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
18. Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво: Закон України від 12 липня 2017 року № 2129-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 33. Ст. 361.
19. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
20. Про критичну інфраструктуру: Закон України від 16.11.2021 №1882-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text> (дата звернення: 22.05.2025).
21. Прядко О. Суб'єкти взаємодії під час розслідування воєнних злочинів. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2023. № 28(1). С. 405–413.
22. Ринденко Н. Особливості професійної підготовки інспекторів прикордонної служби в умовах євроінтеграції. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: педагогічні науки. 2020. № 19(4). С. 348–361.
23. Савчук М.В. Правові основи міжнародного співробітництва під час досудового розслідування терористичних актів, учинених з використанням вибухових пристроїв. *Науковий вісник УжНУ*. Серія: Право. 2018. Вип. 49. Т. 2. С. 158–161.
24. Сластьоненко О.О., Бойко В.В. Використання зарубіжного антикорупційного досвіду в діяльності органів Державної митної служби України. *Нове українське право*. 2022. Вип. 6, № 2. С. 157–162.
25. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції, 2016. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16#Text.
26. ФБР разом з СБУ викрили хакерів, серед яких – українці. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/ukraine/2011/06/110623_hackers_ukraine_as.
27. Casino F., Pina C., López-Aguilar P., Batista E., Solanas A., Patsakis C. Cross-border Criminal Investigations and Digital Evidence. URL: <https://arxiv.org/pdf/2205.12911>.
28. Cyber Digest: Огляд подій в сфері кібербезпеки, вересень 2024 / Українська фундація безпекових студій. Київ, 2024. 35 с.
29. Law enforcement shuts down 27 DDoS booters ahead of annual Christmas attacks / Europol: офіц. веб-сайт. 11 груд. 2024. URL: <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/law-enforcement-shuts-down-27-ddos-booters-ahead-of-annual-christmas-attacks>.
30. Ruohonen Ju. Recent Trends in Cross-Border Data Access by Law Enforcement Agencies. URL: <https://arxiv.org/pdf/2302.09942>.
31. Schiliro F. Building a Resilient Cybersecurity Posture: A Framework for Leveraging Prevent, Detect and Respond Functions and Law Enforcement Collaboration. URL: <https://arxiv.org/pdf/2303.10874>.
32. The NATO CCDCOE welcomes new members Iceland, Ireland, Japan, and Ukraine. *NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence*, 2023. URL: <https://ccdcoe.org/news/2023/the-nato-ccdcoe-welcomes-new-members-iceland-ireland-japan-and-ukraine/>.
33. The Washington Post: ЦПУ давно співпрацює з українськими спецслужбами, допомагаючи СБУ та ГУР з обладнанням і навчанням. URL: <https://suspilne.media/600519-rozvidka-ssa-obladnala-ta-navcila-sluzbovciv-sbu-ta-gur-the-washington-post>.
34. Ukraine / INTERPOL National Central Bureau Kyiv: офіц. сторінка. INTERPOL. URL: <https://www.interpol.int/en/Who-we-are/Member-countries/Europe/UKRAINE>.
35. Vicens A. FBI aiding Ukraine in collection of digital and physical war crime evidence. *CyberScoop*, 25 квіт. 2023. URL: <https://cyberscoop.com/fbi-ukraine-cyber-war-crime>.